

3. 12. 2015

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Adhezní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního řízení

Zákon č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), (dále jen „tr.ř.“), jehož předmětem úpravy je postup orgánů činných v trestním řízení směřující k náležitému zjištění trestných činů a spravedlivému potrestání jejich pachatelů, kromě jiného také upravuje postavení poškozeného v rámci trestního řízení, včetně jeho procesních práv a povinností z tohoto postavení vyplývajících, přičemž jedním z fundamentálních práv přiznaných osobě poškozeného trestním řádem zakotveného v ustanovení § 43 odst. 3 tr.ř. je právo navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, resp. vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na úkor poškozeného trestným činem získal.

Poškozeného je třeba vnímat ve smyslu vymezení ustanovením § 43 odst. 1 tr.ř. jako osobu (FO i PO), které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, resp. osobu, na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil, a nesmíme jej zaměňovat s osobou oběti trestného činu ve smyslu zákona č. [45/2013](#) Sb., o obětech trestných činů. Taková osoba pak může učinit návrh (bez návrhu soud nemůže o nároku poškozeného rozhodnout) dle ustanovení § 43 odst. 3 tr.ř., jehož předmětem bude nárok směřující k náhradě škody či nemajetkové újmy, resp. vydání bezdůvodného obohacení, o němž za předpokladu splnění požadavků kladených na takový návrh poškozeného zákonem, je soud povinen rozhodnout. Ačkoliv se tato část trestního řízení, kdy se projednává nárok uplatněný poškozeným, označuje samostatně jako tzv. adhezní řízení, netvoří žádnou samostatnou, časově, formálně či jinak oddělenou část, tudíž pro to, aby poškozený dosáhl svého práva na zaplacení peněžního ekvivalentu způsobené škody či nemajetkové újmy, resp. vydání bezdůvodného obohacení, musí absolvovat celé trestní řízení až do vydání pravomocného rozsudku, přičemž nemá jistotu, zda jej soud se svým řádně uplatněným nárokem neodkáže na občanskoprávní řízení ve smyslu § 229 tr.ř.

Nad to je třeba zdůraznit, že zákon klade na návrh, kterým poškozený uplatňuje shora předestřený nárok celou řadu požadavků, jejichž nesplnění má za následek, že soud o takovém nároku nebude vůbec rozhodovat. V odůvodnění pak následně vyloží důvody vedoucí k takovému postupu – tedy nesplnění povinností kladených na návrh poškozeného zákonem, které jsou upraveny v § 43 odst. 3 tr.ř. následovně:[1]

- a. Návrh poškozeného musí být uplatněn včas - **nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování; je-li sjednána dohoda o vině a trestu při prvním jednání o takové dohodě.**
- b. **Nárok je třeba uplatnit vůči konkrétní osobě, proti konkrétnímu obviněnému** - z toho důvodu je možné takový návrh ze strany poškozeného učinit až v okamžiku, kdy bylo zahájeno trestní stíhání, neboť teprve tehdy je známa osoba obviněného. Zákon sice výslovně nestanoví okamžik, kdy lze nárok uplatnit nejdříve, nicméně z požadavku na identifikaci konkrétní osoby, proti níž nárok směřuje (požadavek identifikace obviněného) vyplývá logický důsledek spočívající v možnosti uplatnit nárok řádně nejdříve po zahájení trestního stíhání.
- c. **Nárok je třeba uplatnit řádně, tj. uvedením údajů, z nichž je patrný důvod a alespoň minimální výše nebo rozsah takového nároku** - k označení „důvodu“ postačí podle praxe soudů např. jen poukaz poškozeného na to, že skutkem uvedeným v žalobním návrhu mu byla způsobena škoda nebo nemajetková újma, a že tedy z tohoto důvodu uplatňuje svůj nárok. Pokud jde o „výši“ nebo „rozsah“, lze je uvést přesnou částkou způsobené škody nebo nemajetkové újmy, resp. bezdůvodného obohacení, nebo její minimální výší[2] (např. když poškozený nezná dosud přesnou výši škody nebo nemajetkové újmy), popř. postačí i uvedení takových údajů, z nichž přesná výše jednoznačně vyplývá [např. uvedením bodového ohodnocení bolestného či ztížení společenského uplatnění - zde jako vodítko poslouží Metodika Nejvyššího soudu ČR k § 2958 občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) sloužící jako alternativa za zrušenou vyhlášku Ministerstva zdravotnictví č. [440/2001](#) Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění].
- d. **Důvod a výši škody nebo nemajetkové újmy je poškozený povinen doložit** - poškozený dokládá důvod a výši uplatněného nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích příslušnými doklady (např. jde-li o škodu způsobenou zničením nové věci, prodejním paragonem, kopií účtenky nebo jiným pokladním dokladem o jejím zakoupení) nebo odbornými vyjádřeními (např. při ublížení na zdraví lékařským ohodnocením bolestného a ztížení společenského uplatnění) či znaleckými posudky (např. o škodě způsobené poškozením opotřebované věci nebo o důvodu a výši nemajetkové újmy).

Za předpokladu, že návrh bude uplatněn řádně a včas ve smyslu shora uvedených zákonem stanovených požadavků, bude mít oporu v hmotněprávních předpisech jiných než trestních, především v občanském zákoníku, a bude prokázána příčinná souvislost mezi skutkem vykazujícím znaky trestného činu a následkem v podobě škody, nemajetkové újmy, či bezdůvodného obohacení, uloží soud v rozsudku obžalovanému povinnost, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu a/nebo nemajetkovou újmu v penězích, popřípadě vydal bezdůvodného obohacení, pokud obžalovaného pro daný trestný čin odsuzuje.[3] Z toho vyplývá další nezbytná podmínka spočívající v odsuzujícím rozsudku (viz § 228 odst. 1 tr.ř.).

Nad to je však zapotřebí uvést, že ani v takovém případě nemusí poškozený se svým nárokem v rámci trestního řízení „uspět“, neboť v situaci, kdy z výsledků dokazování neplyne podklad pro vyslovení povinnosti obžalovaného nahradit škodu, popřípadě nemajetkovou újmu, způsobenou trestným činem poškozenému, resp. získání takového podkladu by vyžadovalo další dokazování, v jehož důsledku by se trestní řízení podstatně protáhlo, může být se svým nárokem odkázán na řízení občanskoprávní (viz § 229 odst. 1 tr.ř.).

Soud pak dále, pokud jsou pro to důvody, může rozhodnout i kombinací výše uvedených způsobů, tedy zčásti nároku poškozeného vyhovět jeho částečným přiznáním a ve zbytku jej odkázat na občanskoprávní řízení. Důležité je si uvědomit, že soud v rámci adhezního řízení nikdy nemůže rozhodnout o nároku poškozeného tak, že by jej zamítl.

Pro úplnost je vhodné upozornit i na možnost, která se osobě poškozeného nabízí prostřednictvím občanskoprávní žaloby na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení,

příčemž nejvíce otázek vzbuzuje především úprava související s náhradou újmy na přirozených právech člověka, která má své opodstatnění zejména ve vztahu k trestným činům, u nichž objektem skutkové podstaty je život či zdraví. Předně je třeba zdůraznit, že shora předestřený způsob uplatnění nároku v rámci trestního řízení se společně s podáním civilní žaloby nevylučuje, neboť dle ustanovení § 44 odst. 3 tr.ř. se na danou věc nevztahuje překážka litispendence, což ovšem neznamená, že o daném nároku může být rozhodnuto jak v trestním řízení, tak v řízení občanskoprávním.[4] Dané ustanovení pouze umožňuje situaci, aby byl nárok poškozeného uplatněn nejdříve v rámci občanskoprávního řízení a posléze v řízení adhezním. Totéž však neplatí při uplatnění nároku v opačném pořadí, tedy nejdříve v rámci trestního řízení a posléze v rámci řízení občanskoprávního, neboť zde by byla ve smyslu ustanovení § 82 a 83 o.s.ř. vytvořena překážka již zahájeného řízení. Lze tedy shrnout, že dílčí projev zásady ne bis in idem v podobě překážky litispendence má v tomto případě jen jednostranné uplatnění.

V případě náhrady škody, tedy majetkové újmy či újmy na jmění ve smyslu ustanovení § 2894 odst. 1 obč. zák., nebo vydání bezdůvodného obohacení nepředstavuje důkazní břemeno jdoucí k tíži poškozeného v rámci soudního řízení velké překážky, nicméně totéž nelze říci ve vztahu k náhradě imateriální újmy a to z důvodu nemožnosti její objektivizace. Klíčovým ustanovením pro náhradu při zásahu do osobnosti člověka, tedy mimo jiné i při ublížení na zdraví, je ustanovení § 2956 obč. zák., který zakotvuje obecný nárok poškozeného na přiměřené zadostiučinění při zásahu do osobnosti člověka. Jde o jakési zastřešující právo poškozeného, které je pak ve vztahu k ublížení na zdraví, popř. usmrcení, dále rozvíjeno jednotlivými speciálními nároky upravenými v § 2958 a násl. obč. zák.

Ustanovení § 2958 obč. zák. vychází z konstrukce, že „při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti (dříve označované jako tzv. bolestné) a další nemajetkové újmy“. Dále pak v situaci, kdy vznikla poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti, má škůdce povinnost nahradit i tzv. ztížení společenského uplatnění. Jak bylo již výše zmíněno, důležitým aspektem při vyčíslování imateriální újmy je skutečnost, že velice těžko lze danou újmu objektivizovat a tudíž ji zcela přesně vyčíslit, jako tomu lze například v případě majetkové škody. Oproti předchozí právní úpravě, která při stanovování výše bolestného a případné náhrady za ztížení společenského uplatnění vycházela z bodového systému stanoveného vyhláškou č. [440/2001](#) Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, přinesla rekonstrukce soukromého práva změnu spočívající jednak ve zrušení zmíněné vyhlášky, a jednak v zavedení pravidla stanovení výše náhrady podle zásad slušnosti. Přestože cílem zákonodárce bylo vytvoření komplexní dostatečně obecné úpravy náhrady nemajetkové újmy, která umožní odčinění všech negativních dopadů ublížení na zdraví do života člověka, lze dané pravidlo vnímat dosti vágně, resp. obsáhle, proto přistoupil Nejvyšší soud ČR ve spolupráci se Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů a dalších právnických a lékařských profesí k vypracování Metodiky k odškodňování nemajetkových újem dle § 2958 občanského zákoníku jako obdoby tzv. „bodové vyhlášky“, která sice není pro soudy závazná, nicméně její nerespektování musí být ze strany soudu přesvědčivě odůvodněno, proto lze předpokládat, že z ní budou soudy vycházet.

Z § 2958 obč. zák. tedy můžeme vyabstrahovat tři speciální nároky v rámci nemajetkové újmy, kterými jsou vytrpěné bolesti, jiné nemajetkové újmy a ztížení společenského uplatnění, které však tvoří vzájemně propojený koncept nemajetkové újmy, kterou je škůdce povinen prostřednictvím peněžité kompenzace nahradit. Vedle těchto dílčích nároků, lze pak dále požadovat ve smyslu § 2960 obč. zák. účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost. Tato práva na náhradu zmíněných nákladů, třebaže vznikají jiným osobám než přímo poškozenému, jsou pak součástí celkového práva poškozeného na náhradu újmy na zdraví vůči škůdci. Náhrada těchto nákladů je přiznávána jako jednorázová částka. Zde si je důležité uvědomit, že nelze tyto náklady přiznat formou renty pro futuro, ale vždy jen zpětně poté, co byly vynaloženy. Důležité je také mít na paměti, že se hradí pouze ty náklady, které byly vynaloženy účelně, což však

nutně neznamená, že jde pouze o náklady nezbytné, neboť pojem nezbytnosti je v tomto ohledu užší. Vedle těchto zmíněných nároků pak zákon přiznává formou náhrad za ztrátu na výdělků kompenzovaných opakujícím se peněžním důchodem i další nároky zakotvené v § 2962 a násl. obč. zák.

Závěrem lze tedy shrnout, že ačkoliv nelze adheznímu řízení upřít jeho funkci a účel spočívající v poskytnutí možnosti poškozenému domoci se svého nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy způsobené trestným činem, resp. vydání bezdůvodného obohacení získaného takovým činem na úkor poškozeného pachatelem, je třeba si stále uvědomovat, že v rámci trestního řízení zůstává nadále stěžejním rozhodování o vině a trestu, jemuž se musí adhezní řízení jako takové přizpůsobit, což se projevu především v omezené možnosti provádět dokazování za účelem prokázání takového nároku. Tento deficit je nicméně kompenzován možností uplatnit takový nárok v rámci občanskoprávního řízení, aniž by byl v řízení před trestním soudem odmítnut z důvodu překážky litispendence.

JUDr. David Řezníček, Ph.D., LL.M.

František Ohrazda

[Řezníček & Co. s.r.o., advokátní kancelář](#)

U Černé věže 66/3
370 01 České Budějovice

Tel.: +420 386 323 247

Fax: +420 383 839 361

e-mail: recepce@reznicek.cz

[1] Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 516 s.

[2] R II/1962 K označení důvodů návrhu na náhradu škody (§ 43 odst. 3 poslední věta t.ř.) bude zpravidla stačit tvrzení, že skutkem, pro který je pachatel stíhán, byla způsobena poškozenému škoda. Požadavek téhož ustanovení, aby byla uvedena výše škody, neznamená, že musí být uvedena přesně celá škoda, zejména jestliže poškozený ve lhůtě, kdy musí nárok na náhradu škody uplatnit, přesnou výši škody ještě nezná; musí však být uvedena alespoň minimální částkou, kterou požaduje. Uplatní-li poškozený včas nárok na náhradu škody (uvedením důvodu a minimální výše), nebrání ovšem nic tomu, aby ji později upřesnil.

[3] R 34/1963 Jestliže v adhezním řízení byl poškozeným náležitě uplatněn nárok na náhradu škody, je soud povinen, jsou-li pro to dostatečné podklady, současně s výrokem o vině rozhodnout o povinnosti odsouzeného k náhradě způsobené škody a ne odkazovat poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních.

[4] R 18/2004 Samotné uplatnění nároku na náhradu škody, která byla způsobena trestným činem, v

občanskoprávním či jiném řízení nebrání uplatnění stejného nároku v adhezním řízení. Pokud však soud zjistí v rámci postupu podle § 206 odst. 2 tr.ř., že již bylo vydáno na podkladě takového nároku v občanskoprávním či jiném řízení rozhodnutí o povinnosti obviněného nahradit způsobenou škodu a toto rozhodnutí existuje, a je či není pravomocné, rozhodne, že poškozený nemůže v hlavním líčení uplatňovat nárok na náhradu škody.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)